pagini bucovinene

ANUL VII, nr. 3 (75)

MARTIE 1988

EDITATE ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

autograf Z. ORNEA

„O carte nu o elimină pe o alta... ci o întregește“

Ca istoric literar meditez adesea la istorie, mai ales, la istoriografie. Mă străduiesc de peste trei decenii să reconstitui, în monografii sau studii de sinteză, momente sau personalități din istoria literaturii și a culturii noastre. Dar știu bine că aceste lucrări sînt numai proiecții ale punctelor mele de vedere. Au deci, inevitabil, un oarecare caracter subiectiv. Sigur, mă bizui pe documente, pe mărturii ale eroilor pe care îi studiez, pe corespondența lor și a altora, pe migăloasa lectură a presei timpului. Sînt, la acest capitol, cu deosebire scrupulos, încît sînt colegi care îmi reproșează că sînt prea îndatorat documentelor iar alții îmi elogiază ireproșabila documentare a tuturor afirmațiilor. Niciodată însă nu-mi pot interzice a mă gîndi cît e de relativă, totuși, proba documentului. Documentul e, fatal, un instrument ambiguu. Poate fi citit în fel și chip, adesea — cu ajutorul lui — se poate demonstra un adevăr dar și contrariul său, care — paradoxal — e și el adevărat. Am muncit mult, cu o documentație care mă copleșea, la cărțile mele despre viețile lui Gherea și Maiorescu. Dar, cu aceeași documentație, alții pot demonstra altceva, închipuind alte fizionomii ale acestor mari personalități. Pînă la urmă, cred că și Gherea și Maiorescu, așa cum i-am văzut eu, sînt — dacă se poate spune astfel — ai mei. Și nu se poate spune același lucru despre cărțile mele închinate unor importante curente de idei din istoria culturii noastre? Fără îndoială. Dar nu e valabilă această apreciere despre orice carte de istorie literară? Întrebarea e retorică.

Dar cu istoriografia politică nu se petrece același lucru? Cred că da. În ciuda oricărei documentații, orice carte de istorie este, fatalmente, subiectivă. Și, atunci, mă întreb, cum poate fi reconstituită imaginea veridică despre trecut și cîtă încredere putem avea în cărțile de istorie? Nu vreau să duc scepticismul pînă în pînzele albe. Putem avea, totuși, încredere în cărțile de istorie și în istoriografie în general. Cu condiția, necesară, de a citi și compara mai multe cărți despre aceeași epocă, eveniment sau personalitate. Din irizările multiple, din examen comparat putem ajunge la un punct de vedere valabil, chiar dacă subiectiv. Dar pentru asta avem nevoie de multe cărți de istorie, chiar despre, firește, același fenomen. O carte nu o elimină pe o alta despre același subiect, ci o întregește. Nu există în istoriografie un punct de vedere oficializat sau un singur punct de vedere.

Z. Ornea

Cultură și sens revoluționar

Întotdeauna marile prefaceri petrecute în istoria clipei au făcut să se ivească în constelația permanenței însemnate mutații.

Oricît de „rezistente“, valorile unei culturi consolidate prin îndelungată acumulare și neclintită viețuire a idealului, ele sînt neîncetat supuse transformării, înnoirii, revoluției.

Comoară de gînd și suflet, pusă la adăpost în fiecare moment al istoriei, îmbogățită de fiecare moment al experienței colective, cultura unui popor se hrănește neîncetat din prefacere și ideal. Fără această necesară proiecție, în care se întîlnesc și se topesc necontenit inteligența și memoria, suferința și încrederea, fără această flacără nestinsă, trecerea dintr-o vîrstă în alta, dintr-un anotimp în altul, dintr-o clipă în alta nu s-ar putea săvîrși. Fără această flacără, prin care ideea valorii este în permanență purificată de alcătuirile perimate, de falsele întruchipări morale, politice, economice sau artistice, statornicia culturii ar avea soarta nisipului.

În calea vîntului care poate mătura cetăți și continente întregi, poate spulbera mări și pămînturi, numai gîndirea dreaptă se poate așeza stavilă și numai aceea care, în loc să distrugă pentru a înlocui, îmbogățește pentru a dăinui. O cultură care dă sens vechilor obîrșii, obiceiurilor împămîntenite, credinței în lumină, zidirilor și cuvîntului drept, o cultură care se află mereu în dialog cu sensul social din fiecare clipă a istoriei sale, cu vrerea publică și cu înțelesul trecerii din ziua de azi în cea de mîine, numai o asemenea cultură poate dobîndi sens revoluționar.

Necesitatea înțelegerii acestui sens major, orientat spre cele mai înalte valori umaniste, necesitatea materializării lui în toate structurile societății noastre, iată chipul valorii luînd ființă din experiență și luptă, iată înfățișarea civilizației crescînd din oameni și pentru oameni, iată conștiința în avangardă, generatoare de sens și condiție umană exemplară.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român sublinia în Raportul la Conferința Națională a P.C.R. din decembrie 1987: „Problemele complexe pe care le ridică uriașele transformări care au loc în țara noastră și în lumea contemporană cer un larg orizont ideologic și politic, o înțelegere și cunoaștere temeinică a legilor generale ale dezvoltării sociale, a interdependenței dintre diferite fenomene (...) Se impune o intensă activitate de propagandă, politică, culturală pentru ridicarea conștiinței revoluționare a tuturor oamenilor muncii.“

Pornind de la aceasta teză în care sînt sintetizate adevăruri fundamentale privind noua strategie de înfăptuire a revoluției în domeniul conștiinței, se desprinde cu claritate necesitatea instituirii și consolidării unui sistem de valori în stare să alcătuiască o civilizație românească de profundă esență umanistă ,în care spiritul să viețuiască firesc, întru întemeierea unității și solidarității cu binele și frumosul, întru impunerea importanței culturii ca latură decisivă în procesul de formare și afirmare a omului.

Fiecare popor caută să se slujească de cultură și slujește cultura potrivit cu idealurile sale, cu puterea sa de a înțelege și înfăptui progresul, dreptatea și libertatea. Civilizația socialistă, așa cum o vedem alcătuindu-se în țara noastră, și-a asumat cu putere o revoluție în spațiul conștiinței, a făcut posibil dialogul deschis în sfera valorilor și întru edificarea unei culturi de tip nou.

În acest spațiu generos se nasc acele clipe în care dialogul dintre om și lucruri se întruchipează într-un fel de tensiune luminoasă; cînd omul știe și vrea să ia de la materie nu numai partea de substanță care îi servește spre viețuire, ci și acea jumătate nevăzută a ei, care îi servește spre nemurire; clipe, în acest sublim dialog, cînd omul știe precis că legea care guvernează întregul făpturii sale se compune și din jumătatea care îi dă dreptul la frumusețe și creație.

Un asemenea drept îl va face mereu pe om să știe, să creadă, să acționeze și să-și justifice împlinirea voinței, să fie treaz în universul propriei existențe ca și în cel al existenței poporului său să știe să se folosească de propria fericire, punînd-o pe talerul de aur al fericirii comune.

V. T. R.

Desen de Ion CARP FLUERICI

Martie

Nu trupul că mi-l simt
el astăzi nu e
nici teama de peire-n necuprins
ci poate doar zăgăzuirea unui abur
de Sine purtător
să ia sfîrșit
aproape-s toate mult
de revărsare
cuvîntul iată-l iese din Cuvînt
matca din Matcă
sabia din Nord
și pentru altul
gol rămîne-n mine Locul.

Marcel MUREȘEANU

A PRIVI

Știință și conștiință, o relație indestructibilă

În zilele noastre, dobîndește o semnificație excepțională, **relația indestructibilă, organică, dintre știință și conștiință,** la care s-a referit atît de persuasiv J. Bernall, în sensul promovării științei cu deplină conștiință, a folosirii cuceririlor științei în scopul ușurării vieții omului, a progresului pe planetă. Dacă la timpul său Rabelais considera că știința fără conștiință este moartea sufletului, astăzi putem afirma, fără a exagera că **știința fără conștință, poate duce la ruina societății,** la distrugerea civilizației și a vieții pe planeta noastră. Tocmai de aceea asistăm la numeroase semnale de alarmă trase de savanți în legătură cu pericolul folosirii iraționale, în scopuri distructive a științei și tehnicii, a marilor cuceriri date la iveală de geniul creator al omului, în condițiile tulburătoarei epoci a revoluției științifico-tehnice pe care o parcurge omenirea.

Pe bună dreptate s-a afirmat și relevat că **„de pe altarul științei trebuie să luăm focul și nu cenușa“,** adică focul sacru, scînteia mirabilă, creatoare, purtătoare a progresului. De la Albert Einstein, celebrul savant fizician căruia îi datorăm marea descoperire a teoriei relativității și care s-a numărat printre primii umaniști ce au semnalat pericolul unei conflagrații termonucleare, pînă la savanți contemporani ca Albert Szent-Gyorgy. laureat al premiului Nobel, filozofii Martin și Bertrand Russel, scriitorul argentinian J. L. Borges și mulți alții, asistăm la formularea, într-un spirit de profundă și legitimă îngrijorare, a întrebării **Quo vadis homine?**

Asigurarea unui raport optim între **inteligență și înțelepciune** ar constitui pentru omenirea de astăzi, confruntată cu probleme atît de complexe și grave, rezolvarea cea mai fericită. **Inteligența este creatoare de cultură și civilizație. Înțelepciunea este păstrarea acestora. Inteligența construiește. Înțelepciunea conservă.** Dar a socoti cultura și civilizația vinovate de **impasul actual în care se găsește** omenirea înseamnă a ne situa nu numai pe o poziție **naivă, ci și periculoasă.** De aceea Heidegger cerea cu legitim temei „înstăpînirea spirituală“ asupra tehnicii, fără a nega rolul acesteia, ca și al științei, în continuitatea progresului societății umane.

Partidul și statul nostru consideră o datorie primordială nu numai de a acționa pe arena internațională pentru salvgardarea păcii, ci și de a se preocupa de educarea maselor, a cetățenilor țării noastre în spiritul solidarității cu toate mișcările antirăzboinice antinucleare contemporane, cu toate popoarele și forțele antirăzboinice pentru formarea și dezvoltarea **conștiinței necesității luptei pentru pace, destindere ,colaborare și încredere reciprocă între națiuni.** Aceste demersuri românești sînt expresia unei autentice conștiințe a responsabilității față de interesele nationale și în același timp a grijii față de destinele comunității internaționale.

Prof. univ.
C. Gh. MARINESCU

SCRISORI INEDITE

MIHAIL SADOVEANU CĂTRE LECA MORARIU

Ne-a fost dat, de curînd, să trăim bucuria descoperirii unor noi mărturii din viața culturală a Bucovinei și. mai ales, despre relațiile de prietenie și colaborare între mari personalități ale vremii. Un exemplu în acest sens îl constituie corespondența lui Mihail Sadoveanu către prof. univ. dr. Leca Morariu.

Trimise între anii 1922—1935, din Copou — Iași, prietenului său din Bucovina, cele 8 scrisori dezvăluie, — în ciuda tonului temperat, ritmul unei activități creatoare tumultuoase. Leca Morariu îi cere sprijinul pentru tipărirea, la „Viața românească“, a unei noi ediții din volumul său **De la noi** și scriitorul stabilit în sihăstrie de la Copou i-l acordă cu bunăvoință.

În 1923, marele povestitor este anunțat că va reapare revista „Junimea literară“. Invitat să colaboreze, acceptă cu bucurie, mai ales că relațiile sale cu Bucovina sînt vechi și profunde. Cere răgaz pentru a încropi un articol, pe care nu-l poate da la comandă, deoarece: „e vremea cînd nu lucrez; e primăvară și soare; și lenea mea acuma e argumentată serios“.

La împlinirea a 10 ani de apariție a revistei „Făt-Frumos“, Sadoveanu, rugat să-și aducă contribuția cu vreun material, răspunde că tocmai lucra la o carte despre Ștefan cel Mare și că, pînă n-o termină, nu poate face altceva. Roagă să i se ia în considerație promisiunea dată, ca o poliță valabilă, cu scadență încă nehotărîtă.

Ultima scrisoare (datată 14 martie 1935) — cea mai întinsă, ne oferă prețioase mărturii despre peregrinările marelui povestitor prin Bucovina, la început de veac, în compania altor scriitori. A fost în Țara Fagilor în 1908, apoi în 1910, la comemorarea a 20 de ani de la moartea lui Ion Creangă. I-au ținut tovărășie, atunci, Emil Gîrleanu, Șt. O. Iosif, Ion Minulescu, Caton Theodorian, A. de Herz, Cincinat Pavelescu, Corneliu Moldovanu. Primiți peste tot cu entuziasm de bucovineni, au poposit și la Suceava, în casa folcloristului Simion Florea Marian, fiind primiți de fiul acestuia, scriitorul Liviu Marian.

Exemplu de prietenie și colaborare statornică, corespondența de față aduce elemente mai puțin cunoscute din preocupările celor doi cărturari. Prezentăm scrisorile în ortografia actuală, cu excepția cîtorva cuvinte în care am respectat grafia lui Sadoveanu, pentru mai multă autenticitate.

Mulțumind doamnei Octavia Lupu-Morariu pentru bunăvoința de-a ne fi pus la dispoziție aceste mărturii, le prezentăm in extenso, cititorilor revistei.

Petru FROICU și Eugen DIMITRIU

23 octomvrie 1922
Iași

Stimate Domnule Morariu,

Am dat o notă la administrația Vieții Românești *ca să reguleze chestiunea acțiunilor d-tale. Vei primi în curînd răspuns în chestiunea aceasta.*

M-ai mai întrebat, într-o scrisoare precedentă, ceva cu privire la volumul d-tale De la noi, *pe care ai vrea să-l tipărești într-o ediție nouă. Trimite un exemplar cu propunerea de editare pe adresa Vieții Românești, comitetul de editură. Condițiile pe care le-ai putea pune ar fi jumătate din produsul vînzării, după ce se vor scoate cheltuielile. Poți dealtminteri să pui și alte condiții, cum vei voi, — de pildă să ți se plătească o sumă fixă. Comitetul își va face datoria arătînd că cartea e bună. Negustorii vor hotărî în chestia bănească și afacerea se va face, nădăjduiesc.*

Cu salutări cordiale,
Al d-tale,
Mihail Sadoveanu

2

5 martie 1923, Copou — Iași

Stimate Domnule Morariu,

Mă bucură reapariția „Junimii literare“ și mai cu samă faptul că d-ta vei fi la conducerea ei. Am atîtea îndatoriri și făgăduieli date, încît nu-ți pot răspunde imediat așa cum dorești d-ta. Nu cred să pot da ceva, așa de în scurt, pentru no. 1. Totuși am să te rog să-mi comunici data exactă a apariției, cînd asta îți va sta în putință bine înțeles; — legăturile mele cu Bucovina sînt așa de vechi și de serioase, încît voi face tot ce voi putea ca să... urniți carul din loc și cu ajutorul meu.

Cu distinsă considerație
Al d-tale Mihail Sadoveanu

3

15 april 1923. Copou — Iași

Stimate Domnule Morariu,

Am văzut, chiar în sărbători, numărul nou al Junimei literare. Vă urez spor și viață lungă. Nu pot încă să-ți răspund cum dorești d-ta: e vremea cînd nu lucrez; e primăvară și soare; și lenea mea acum e argumentată

(continuare în pag. 3)

CRONICĂ LITERARĂ

STAREA POETULUI TÎNĂR

M-am întrebat, citind volumul, cronologic al doilea, al lui Aurel Dumitrașcu (**Biblioteca din Nord**, Editura „Cartea românească", 1987), ce vrea să spună linia de dialog așezată la începutul fiecărui poem ; și nu i-am găsit sursa ori premisa teoretică decît în celebra mărturisire a lui Rimbaud : „Je est un autre". Semnul marchează grafic una dintre mărcile tînărului poet — capacitatea de depersonalizare, în sens estetic, a eului creator. El se integrează astfel în cea mai proaspătă serie de poeți contemporani, nu prin atacarea preferențială a unor anumite teme (inițiativă care implică un risc major — de a descoperi continente demult știute), sau printr-o atitudine colectiv-omogenă (de grup) față de real, și nici prin focalizarea întregului demers poetic asupra procesului generării textului. Despicarea eului în două entități — creator și existențial — capabile să se contemple reciproc deschide drumul unei poezii prin excelență contemplative, dar care nu-și refuză complet plăcerea lirismului primar — cel al emoției, nu genuine, ci meticulos filtrate intelectual. Dacă depersonalizarea eului creator este însemnul modernității într-un sens larg al conceptului, dihotomia de care am vorbit îi condiționează timbrul specific. Cele două voci își împart (nu își dispută) rolurile. În primul ciclu al volumului, intitulat **Intelligenția**, ele întrețin un fel de dialog, adeseori polemic, fie rostind întregi poeme care comunică subtil la nivelul efortului de cunoaștere, fie trecîndu-și una alteia partitura, pentru a executa o arie unică, în interiorul aceluiași text ; al doilea, **Memorabilia**, aparține, după cum se vede și din titluri (**Premiera, Poemul, Noapte albă cu vocile mele, Tînărul artist face mici precizări** ș.a.), vocii poetului, „conștiinței conștiente" (Valéry) a lui, pentru ca, în ultimul ciclu, — **Tratat de eretică** — să apară, în postură de mic solist, eul existențial. Poetul optează, în fond, pentru lirismul intelectual, volumul, în ansamblul lui, fiind o pledoarie în favoarea contemplării existenței dintr-un unghi estetic, dar totdeauna păstrînd o stare de completă veghe cerebrală. „Eu / nu vreau / să trăiesc / eu vreau / să citesc", afirmă, nu fără o doză de teribilism, Aurel Dumitrașcu, într-un poem concentrat poate dincolo de necesități. Verbul „a citi" are aici, desigur, o valoare gnoseologică : a decoda existența, a-i înțelege sensurile contemplînd-o din exterior, aceasta ar fi, în cazul lui, negare profundă a fenomenologicului. Cel care contemplă existența afirmă într-o poezie că vulpile albastre (simbol cu spectru larg) „umblă tehuie pe dealuri / prin biblioteci ori prin candelabre". Cel care trăiește existența refuză „absurditatea" : „ești nebun tinere de-a dreptul nebun". Riposta, vehementă, acuză cecitatea logicii nesimbolice : „Orbilor proștilor vulpile albastre se găsesc peste tot / nu e zi și nu-i noapte în care să nu umble prin lume. / Puteți veni după-amiază la mine vă arăt numai / una. Are ochii triști și doarme-ntr-o carte". Pentru artist, singurul mod în care merită a fi citită viața este cel poetic : „Numai provocat am trăit în fața poemului. Cînd mă / orbea" ; își mărturisește chiar lipsa de vocație pentru folosirea celui de al doilea cod („cel mai greu te obișnuiești cu sentimentul că ești viu") și se descoperă pe sine numai din momentul cînd conștientizează vocația de a-și însuși lumea, viața prin cuvînt : „zici: doamnă trupul meu nu-și amintește de mine trupul / meu e un truc într-un peisaj ca-ntr-o carte / sau : sînt un bărbat fericit dar cuvintele-s triste / în fiecare zi îmi propun să fac ceva pentru ele în fiecare / zi le educ. Apoi veniți voi și vă apărați cu înțelepciunea / poetului. Oamenii numai pe el îl cred". Cele trei cicluri ale volumului nu reprezintă momente succesive ale creației, ci paradigma universului liric al tînărului poet, așa cum ni se înfățișează el în acest moment al evoluției sale ca artist, se pare, amînat, editorial, din moment ce pe pagina de titlu apare anul 1986, iar în caseta tipografică 1987. Ipostazele mai înainte amintite nu se exclud, ci se completează, mai mult, se presupun cu necesitate, conferind cărții lui Aurel Dumitrașcu o arhitectură interioară aerată, tinerească, plină de prospețime. Autorul își asumă, fără complexele vîrstei și în interiorul unui ansamblu tematic întru totul adecvat stării lăuntrice, și lumii în care există, condiția poetului tînăr de azi ; fără ursuzlîcurile unei gravități trucate, fără paradă de erudiție, evitînd cu eleganta decență gasconadele și toate eclo-ziunile personale, în afară de cea a gîndirii, fără să poarte masca în vogă, procurată de la magazinul de prezentare al cooperativei promoției : puțin desabuzată, puțin cinică, levantin-ironică, superior-livrescă. Hotărît să nu flaneze pseudo-liric, infirmînd compromisul în planul artei prin evitarea spațiilor în care el poate apărea, refuzînd acvariul confortabil al mentalității de generație sau al conjuncturii tematice, interogînd fără ezitări, dacă nu direct, măcar în subiacentul poemului, negînd cu măsură, dar și afirmînd cu bucuria descoperirii, cultivînd cu obstinație meditația lucidă asupra lumii, chiar cu riscul de a o aplica unor obiecte minore. Lucid, deci, și de o modestie neprefăcută și cînd glosează despre condiția tînărului poet : „dar ce să spui în plus cînd încă ești tînăr și / mările artei sînt pline de gropi ce să spui ? — desigur / cerul copacii zei cu bucata eroul de pluș / între timp tu ducîndu-ți belicosul geniu ca pe o / pradă adusă dintr-un ținut pe care deja l-ai uitat. / Din nou poezii pe gîtlejul însîngerat al cenușii / din nou imunda epidermă a cuvintelor triste". Pragul maturizării poetice depline este pe aproape.

Biblioteca din Nord, fără a poseda o scriitură fără cusur, demonstrează o impresionantă forță a limbajului. La un prim contact, ne-a sugerat o posibilă afinitate cu **Sărbătorile itinerante** ale lui Marin Sorescu ; impresie falsă, cauzată de cîteva similitudini în modul de abordare a cîtorva motive, dincolo de care nu mai întîlnim nimic din badinajul sorescian. Dens și coerent, limbajul poemelor lui Aurel Dumitrașcu radiază o impresionantă energie a realului convertit în metaforă. Modernitatea lui este evidentă. În cele mai bune dintre textele volumului deci în afară de acele în care există o flagrantă cădere de tensiune, caracteristic și, în bună măsură original este faptul că lirismul — intelectual, depersonalizat — nu se organizează în jurul a ceva exterior poemului (idee, motiv etc.), ci, pur și simplu, cristalizează din sine ca o floare de mină. Frumusețea și valoarea poemului emană din jocul și hazardul aparent al articulării cristalelor și din irizațiile surprinzătoare pe care le degajă ; în realitate, fiind consubstanțiale, cristalele se organizează după o lege proprie. Posedă, în afară de semnificații comunicabile, acea „pulchritudo vaga" invocată de Kant, specifică, în fond, poeziei antice ; și un grad înalt de entropie estetică prin care-și asigură rezistența față de eroziunea timpului.

Al doilea volum de poezie al lui Aurel Dumitrașcu nu este, cum se mai întîmplă, o continuare a debutului ; prin el se rostește un poet deplin constituit și în plină evoluție.

Mihail IORDACHE

PROZĂ — DEBUT

Aroganța (în ochiul ciclopului)

Se deschide hubloul capacului de plumb...

Calcul Îndemînare Precizie Sînge Rece pornește vînătoarea Mamutului Temut.

Calculul Îndemînare Precizie Sînge Rece nu sînt, nici nu pot să fie despărțiți, coexistînd într-un întreg, făcînd parte dintr-un corp, ca șinele unui pătrat de oțel.

Calcul Îndemînare Precizie Sînge Rece nu pornesc, deci, ci pornește și e singur, el fiind unu, unu pătrat, cu capul pătrat, cu umerii pătrați, cu mîinile, cu ghetele în picioare pătrate, cu sufletul și trupul încadrate într-un pătrat de haita-i de cîini, care adulmecă în pădurile albastre mirosul cărnii Mamutului Temut.

Căci, dresați, ogarii prelungire a simțurilor sale au luat urma. Pe nări sîngerate, bătaia colților le pare mai lungă chiar decît bătaia puștii. Și abia în urmă cad cei rămași cum se oțelesc picurii de rouă spărgînd în cristale zgomotele amenințătoare, și e semn !

— E-he-e-e-ii lume ! E-e-e-ii, mulțime pestriță ! N-ai văzut cumva ? Nu v-a fost dat să vedeți o fiară speriată cu pasul gigant ? Nu puteți să-mi arătați vreo urmă grăbită a Mamutului Temut ?

— El trecea pe aici în fiecare zi. La fiecare răsărit El apărea din partea celor Patru Vînturi Mari și tot într-acolo pleca, răspunde un eschimos cu glasul hodorogit ca o tobă veche. Dar zăpezile... Zăpezile cine le-ar putea stăvili ca să nu piardă urmele ?

— I-aducem ofrande... vin de portocale și lapte de cocos și i le vărsăm în rîu. La lumina torțelor din seu de bivol, îi cîntăm și îi dansăm seară de seară... Dar cine ar putea opri rîul ca să nu șteargă urmele ?... Cine ar putea pune stavilă? întreabă un războinic ținîndu-și mîna de abanos în dreptul inimii.

— El ne-a promis că ne va păzi vetrele și știm că totdeauna ne va fi prin preajmă. La anul, va lăsa rodul în pîntecul ogoarelor noastre, în pîntecele fecioarelor noastre, iar copiii noștri, întinzîndu-și mîinile spre fildeșii roz, se vor înălța drept ca brazii, făcîndu-ne fericiți...

Știm că este pe aici prin preajmă... Dar poți oare să spui privind cum se rotește cercul... poți oare să distingi din mers urmele trecutului de cele ale viitorului ? filozofează un bărbat cu părul ca spicul, rostogolind o mînecă largă pe orizontul în flăcări.

Calcul Îndemînare Precizie Sînge Rece pălește de ură. De furie.

— Și totuși... scrîșnește din dinții-i puternici... unde să fie ? Îl caut de ani, noapte și zi! De ani, zile și nopți, n-am coborît de pe cal, gonind prin păduri, prin zăpezi, prin stepe, deserturi Pe fluvii și mări... Ah ! Dacă-l prind !... Să-mi spuneți, întreabă el iarăși mulțimea, unde este Mamutul Temut ? Unde este Mamutul ? întreabă batjocoritor ecoul, cînd vîntul șuieră prin țevile puștii... Unde este Mamutul Temut ?...

Speriate fețe ating pămîntul și se face tăcere. Mulțimea cade smerită... Dar cîinii ciulesc urechile și încep să latre. Hămesiți, se smucesc și întind lesa, împrăștiind balele larg ca spuma mării. Turbare peste iarba abia încolțită !... Calcul Îndemînare Precizie Sînge Rece se smulge în galop. Ghemuit în pătratu-i tăios, dispare pe calu-i nălucă.

El știe ! El rîde, căci știe ! Știe și nu poate să stăpînească, nu poate să ascundă rîsul celui ce știe. El știe tot ce au simțit cîinii. El simte și crede că știe !

Desigur, flămînzi, cîinii au mirosit carnea fragedă, mai roză decît a oricărui fruct. Sîngele de un roșu amețitor, zvîcnind prin vinele Mamutului Temut, cum zvîcnește turturica speriată în cuib.

Chiar pușca licărește mai sălbatic. Pușca, prelungire a bicepșilor răsuciți ca șerpii pe sub cămașa de in, buciumă a moarte, căci aplecat în șa el îi zărește urma... Ogarii își sîngerează boturile în urma proaspătă, topită în zăpadă. Pe povîrnișurile munților se vede aburind urma Mamutului Temut...

Pe lîngă cal, crestele șuieră ca șerpii. În prăpastii piatra ia foc lovită de argintul copitelor și în nări se simte miros de sulf, miros de furtună. Prăpastii și piscuri... Zile și nopți se îngînă într-un zori și un amurg. Zile și nopți de sulf miros și furtună. Dar, într-un amurg, cum trebuia să se întîmple, goana slăbește. Focurile încep să se stingă, căci iată-l pe El, Mamutul Temut. Iată-l pe El, sus, sus pe pisc !

...Și colții tăioși, colții albisîngerii se împlîntă în pulpe. Alb sfîrșie, rup carnea, împrăștie prin zăpezi sîngele Mamutului Temut...

Priviți-l sus, pe El, regele sfîșiat, cum se uită blînd la țevile puștii, care-l privesc sălbatic în achi. Se uită, se uită drept, cum bicepșii se încordează pe pușcă făcîndu-se una cu ea... Iată-l privit crunt în ochi, de doi ochi de oțel...

Deodată... cerul se spintecă. Zăpezile cad în lavine. El se prăvale. Mamutul Temut se prăbușește fără un țipăt, împungînd tăriile cu colțul. Spintecă norii care dezlănțuie o ploaie de sînge... Puhoiul de sînge durează șapte zile și șapte nopți.

Calcul Îndemînare Precizie Sînge Rece răcnește din pieptu-i pătrat. Scoate un chiot de izbîndă, dar ecoul tace. Depărtările tac somnoroase, ascultînd picurul zăpezilor roșii.

Și, acolo pe pisc, unde a fost ucis, Mamutul Temut este atîrnat de un fag. De fagul cu creștetul veșnic verde.

Sus, pe ramura de sus, zace creierul uriaș, creierul Mamutului Temut. Pe ramura a doua, ochii săi goi, privind orb spre pămînt ! Pe cea de-a treia, urechile-i înfundate cu nori. Pe ramura a patra, trompa spălată de ploi. Pe cea de-a cincea atîrnă pielea sa grea. Pe a șasea, ficatul și inima ciugulită de ciori. Pe ramura a șaptea, pînă la ramura a șaptea ajung cîinii flămînzi cu boturile sîngerate și-i devoră carnea fragedă, carnea roz, carnea urmărită de colți... Iar scheletul, muntele alb de cretă, este împins cu dispreț în prăpastie, ca să umple adîncurile. Apoi, Calcul Îndemînare Precizie Sînge Rece încarcă fildeșii roz pe zece cămile. Cinci pentru unul, cinci pentru celălalt. Colții giganți ai Mamutului Temut ! Și... caravana e gata !... Pornesc monoton cămilele, trec mestecînd sub picioarele strîmbe zăpezi, nisipuri și mări. Zdrobesc sub copite piatră de rîu, pînă ajung. Caravana ajunge și toți își șterg frunțile scoțîndu-și turbanele. Toți răsuflă ușurați fluturîndu-și cușmele negre din piele de oaie. Căci iată ! Cămilele își molfăic buzele umede, la ușa giuvaergiului, șiret întredeschisă.

— Fildeș roz? se miră giuvaergiul, perpelindu-se în sfera lui de grăsime. Ce se poate face din fildeș roz ? își rostogolește parcă din burtă cuvintele. Giuvaergiul !

— Să-mi faci o minune ! Să-mi faci o surpriză! Cea mai plăcută și desăvîrșită lucrare din fildeș care le-a fost oferită vreodată muritorilor !

Giuvaergiul ! Surîde viclean meșterul ! Cine ar putea acuza ceea ce se ascunde în spatele surîsului ?

Tot căutînd mai apoi, face sfere din amîndoi fildeșii. Șapte bile roz șlefuiește din amîndoi colții și nu se știe dacă nu și-a păstrat restul. Giuvaergiul !

Surpriza e gata ! Și, într-o zi, Calcul Îndemînare Precizie Sînge Rece primește, în capătul mesei de pluș, cadoul.

Oaspeții se înghesuiesc, își șifonează fracurile, se strivesc ca să poată admira, ca să se minuneze de desăvîrșita rotunjime, de desăvîrșita netezime, goliciune, de desăvîrștia lipsă de fantezie.

Ah ! Stăpînul nu se scaldă în apele lui, căci mai mult plictisit le lovește cu bățul. Cu capătul bățului șlefuit, pe care nu-l lasă din mînă decît cînd îl schimbă pe pușcă. Tăcere !... Se aude cum osul lovește în os. Plinul în plin !

Aplauze și fluierături de hăitași. Bărbații în frac țin să-l imite.

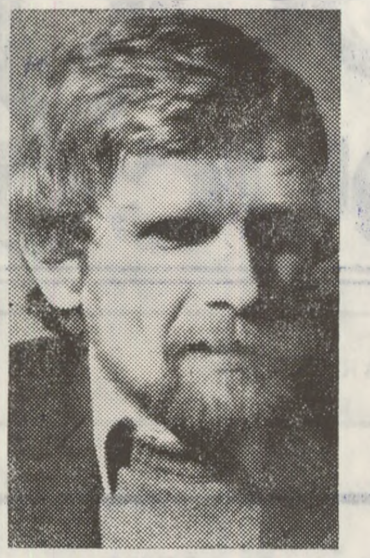
— Cum se pot lovi mai multe bile deodată ? propune un entuziast jocul. Cineva observă că pentru a lovi cît mai multe bile, e nevoie tocmai de calcul, îndemînare, precizie, sînge rece.

Se înveselește stăpînul căci jocul îi place.

Una cu una... Două cu două... Trei cu trei... Patru cu patru... Cinci cu cinci... Nimic de speriat ! Proporția se păstrează (În timp ce mamuții dispar, numărul jucătorilor în frac crește). nu a reușit să lovească șapte bile. Ar fi păcat ! Și totuși jucătorii înfierbîntați încearcă. Încearcă, încăpățînați.

Oare nimeni nu-și dă seama că șapte bile lovite explodează instantaneu ?...

Gheorghe ROPCIUC

MIRCEA TINESCU

Simetrie

apoi vine încercarea zborului
și prăbușirea în mers ridicul
din monahia noastră inutilă

cu broderii tăiate de guri feline
zilele prin care am trecut
vor fîlfîi ca un steag ponosit

o ființă himerică în trecere
îmi va deschide cercurile turnului
și va sfărîma cătușa rutinei

muntele surpat în urmă
asinul mut prieten și serv
istoria murmurată în barbă

iar anii tineri migrează la fel
căutînd cel mai scurt drum
între jumătățile tale

Trecere

nu știam cît de gol e locul acesta
nu știam cît de grea e așteptarea
cum e fără întoarcere drumul adevărului

nu știam că noi — doar eu în dispersie
noi obscură metaforă în oglindă
nu ne putem atinge învelișul dintîi

mă purificam prin veghe și măsuram
cuvinte acoperite cu rouă vineție
nălțîndu-mi și ochiul și vrerea

e timpul să știu a zbura — să zbor
e timpul să știu a greși — să greșesc
să-mi împart vîrstele între metale

nici nu știam cît de ușor pot muri
cît mă poate înspăimînta ultima
singurătate
cum pot fi învins și rudimentare umbre
își lăfăie cizma pe inima mea inutilă

Noaptea

tu ești ulciorul în care
noaptea vîscoasă a dizolvat
oroarea în măsurile sublime
chinul lent și otrava grăbită
desfrîu coroziv și viciu ermetic
ruină fascinată în esențe vegetale.

privește cercul somnului apatic
și strigă-ți fără temere destinul
fă semne moi întîmplătoare
din incandescența delirului lichid
purtat de greața filtrului dur
treci prin coșmar un veac după altul

din tine curge fiere și venin
tu curgi din tine senzații atomizate
așa începi cercetarea misterului
sau încerci scufundarea abisală
cu ochiul bolnav întors către inimă
cu gîndul cu totul întors către miez

noapte și negură în turnul vechi
în turnul turnului ca o vrajă
bolborosesc fapte necunoscute
limpezindu-și trupurile sticloase
tu ai învățat acum cartea facerii
o lume completă de lucruri noi

tu ești un alchimist liber
zidit din spaimă și teroare
cu nopți deschise pelerinajului
vizitat cu convenții amabile
care pipăie forma ciudată
mirate de plasticitatea lumii

Epistolă

știu — tu mă îndemni spre înseninare
să mă întorc printre fapte obișnuite
între lucruri mărunte în fiecare zi

dar mie îmi place această încercare
să trăiesc într-un gînd singuratic
să-mi păstrez în preajmă greșelile

rămîn în turnul solitar și auster
îmi călesc reflexele cu deșertăciuni
o cămașă acidă pe visele ierbii

privesc în mine spectacolul lent
cum trece întîmplarea sălbăticia
se sfîșie simțuri puterea speranța
în colții lumii albe calcaroși

lumina plouă așchii mirositoare
răni injectate cu șerpi străvezii
și tot din ei prelinge veșnicia
iar pașii ne urmează după crist

printre smîrcurile unde putrezește
preanobila strădanie spre adevăr
dar teritoriile unde nu stăpînește
și întîmplări ce vegetează tropical

PERMANENȚE

Traian Chelaru și Tudor Arghezi

Sfîrșit de octombrie a anului 1965. Toamna a poleit albul mestecenilor cu galben pal, a aruncat cu dărnicie bronz peste bătrînii stejari. De printre frunzele roșii, ciorchini de struguri negri așteptau mici sărbători bahice. Într-un luminiș așternut cu frunze, ne-am așezat pentru odihnă. Bătrîna cetate a Sucevei, încrustată la orizont cu tinere clădiri, părea un tablou lucrat de mîna unui pictor genial. Cum admiram în tăcere priveliștea, auzim veselia urcînd pe șosea. O nuntă mergea spre Bosanci. Profesorii Someșan și Chelaru, s-au ridicat să vadă mai bine datinile străbune, căruțele încărcate cu zestre, altele cu nuntași gătiți în costume bucovinești. Alaiul s-a îndepărtat în chiote. Cei doi, au privit visător spre cerul fără urmă de nor. Traian Chelaru a șoptit :

— Am coborît în ani... Așa au venit bucovinenii mei, la nunta mea. Stella, mireasa mea, era fiica unui agricultor priceput, pe nume Rădulescu. Acesta era bun prieten, prietenie de peste 30 de ani, cu poetul „Cuvintelor potrivite", pe care l-am cunoscut la logodna mea, cînd mi-a făcut bucuria și mi-a oferit versurile lui, al 886-lea exemplar, și mi-a scris pe carte : „Poetului Traian Chelaru, cu mare prețuire și dragoste egală, un exemplar întîrziat". Eu aveam acest exemplar luat din vară, numerotat la 369.

— Și ? V-a fost și la nuntă ? l-am întrebat.

— Cum să nu fi fost cel mai bun amic al socrului meu ? În „Bilete de papagal", din iulie 1937, a scris despre „O nuntă de feți frumoși". Păstrez în minte, aproape exact tot ce a scris...

Traian Chelaru parcă nu mai era cu noi. Adînciți în seninuri îndepărtate, ochii lui alunecau peste frumusețea zilei. Transilvăneanul Laurian Someșan l-a rugat să ne spună ce a scris marele poet despre confratele mai tînăr.

I-a răspuns ca un student unui respectat profesor :

— Vă spun, domnule profesor. Așa a început : „Colaboratorul nostru și talentatul poet Traian Chelaru, asistent la catedra de psichologie tehnică a Universității din Cernăuți, s-a căsătorit duminică, 4 iulie 1937, la biserica Mavrogheni din București. Domnișoara Stella Rădulescu, mireasa lui, fiica unui vechi gospodar din Cernica, mare meșter în specialitate, care a format cîteva generații de crescători de albine"... Și mai departe, a spus : „S-au asociat și înrudit dinaintea altarului, o delicată mlădiță intelectuală cu trunchiul pămîntului fertil"... Apoi : „Răspunsurile au fost date de un cor de bucovinence și bucovineni, căci majoritatea publicului aparținea răzeșilor din zvelta și neaoșa românească provincie".

Apoi, a adăugat Traian Chelaru, a vorbit despre nunul cel mare, ne-a urat o căsnicie ca a lui „fără umbră și copii sănătoși, deștepți și frumoși"... De umbre am avut ceva parte în viață, dar am doi copii frumoși și deștepți, așa cum mi-a urat Arghezi. Acum, spre toamna vieții, încă nu știu dacă m-am zbuciumat cu folos sau în zadar...

O aripă de vînt înfiora covorul de frunze. Vîntul descoperi un grup de brîndușe ale toamnei. Traian Chelaru parcă întors în toamnele copilăriei, adăugă : „Mergem din nou către țările soarelui / Să vedem toamna purpurie asfințind / Pe povîrnișuri crescute în inexplicabile liniști / Brîndușe liliachii se aprind".

S-a săltat sprinten, a cules brîndușele, i le-a oferit fiicei mele : „Pe urmele tale / Cad frunzele toamnei neînduplecate / Și toate ard / Ca de umană dogoare și vegetale păcate". Vezi, Anda, îmi trebuie o rimă pentru cuvîntul „ard".

A găsit-o mai tîrziu, în poezia „Frunzele" (manuscris).

Soțul meu ne-a amintit de plecare. Cobora seara, înfruntam un amurg de foc. În mașină, ne-am ghemuit cinci oameni. Anda a cules un fir de funigel, agățat de părul castaniu al poetului Chelaru. Singurul fir alb, în scurta toamnă a vieții lui.

Iolanda FILIPESCU

INEDIT

Traian Chelaru

Fluxurile

Sfioși să ne oprim în cald echinocțiu,
Cumpăna zilei și nopții martie n-o poate ține.
Sub talazurile năvălitoare-ale verii
Acalmiile apelor fi-vor puține.

Vor rostogoli, elastic, amiezile uluitoare
Noianul de molecule-ale plasmei sărate
Pe sub falezele hematiilor mele bătute de soare
Căutînd rotunjimile brațelor tale bronzate.

Va fi flux viril inima-mi mult peste margini

Inima ta urmărind-o cu mase imense de sînge
și-adîncuri
Impetuos de saline !
Va fi flux inima ta urmărindu-mi, în slujba
eternelor sarcini,
Inima cu-mplinitoare nețărmuriri feminine !

Vecia

În continentele trandafirii ale trupului,

Lung pe sub munți de safir
Larg lîngă văi de smarald,
Cele patru goluri ale inimii
Pulsează sîngele darnic și cald.

Scaldă ostroavele gîndului,
Ascunse adîncuri inundă
Sîngele calm, generos, —
Magice coarde și mirific de vaste imagini
Tresar în stihiile trupului miraculos.

Și-n fericitoare celule și-n luminate țesuturi
Cîntă și joacă ielele soarelui viu, —
Cele patru goluri ale inimii pulsează spre
pure-nceputuri
Fluviul cald purpuriu.

Și cele patru goluri ale inimii mele
Halucinate-și avîntă terestrul lor plin
Cînd, fără de veste-ți treci, pisc și vecie, prin ele
Vîrtejul senin.

Meditație

Un deget îmi arată insula lui Robinson ;
Singura primejdie e furtuna, spun pescarii cu plase.
Ascult și învîrt la roata Lunii care
În această seară s-a deghizat cu barbă de alge.

Pe aici au trecut argonauții ;
Vîntul care răscolește nisipul e fiul lor bun ;
Noaptea-i caută pe mare și nu-i găsește.
Singura primejdie e furtuna, spun pescarii cu plase,
Un deget îmi arată insula lui Robinson...

Lemă

Iată, încă mai stăm împreună,
însă tu tragi o linie pe nisip ;
urma degetului tău strălucește,
dar nu acesta este marele preț al iubirii !
Eu sînt foarte sincer și desenez
o dreaptă paralelă cu a ta
dau corigența la geometrie
și iată-ne prizonierii aceleiași insule
împărțind două imense continente convenționale
sub acoperișul unei teoreme.

Dorin Liviu CLEMENT

DEBUT

Despre forța nisipului

Se deschid spații mari, lăuntrice, muzica pătrunde în adînc. Apoi o forță nevăzută, abia marcată. Îi deslușesc conturul, îi întrevăd dimensiunile și nebănuita putere. Aș vrea să zbor odată cu pasărea aceea deasupra mării !... Un cuvînt singur mă sperie, e nepotrivit, stingher. În cădere, literele se desprind, se volatilizează, se pierd. În fața mea pe perete, piramide egiptene. Noapte încinsă și luminoasă. Nisipul e cald, mă ard tălpile și-aș vrea să fug. Pustiu, pășesc tot mai greu... E o noapte fierbinte. Undeva, scrisă în piatră, o legendă cu regi și faraoni, cu jertfe. Piramidele cresc, ard ca nisipul. Totuși, aș putea să zbor. Piramidele sînt mici, trei puncte într-o imensitate galbenă.

Enunț în galben

Există o teoremă. Păcat că legile ei mi-au fost interzise iar eu, admonestată, am rămas doar cu enunțul. Atîta galben... Mă dor ochii de atîta galben și mă surprinde staticul copacilor triști și goi, singuri și dezarmați în fața iernii. Calc pe frunzele moarte, răvășite pe jos și frunzele foșnesc, sub pașii mei timizi, scîncesc încet, mult prea încet. Pășesc rar, adunînd imagini din jur, înregistrînd culorile șterse, dealurile învăluite în ceață. „Și tu ?", întreb din ochi bătrînul măr și rămîn puțin descumpănită în fața lui, privindu-i ramurile groase, cenușii, pe care le escaladasem toată vara. Totuși e ceva... Închid ochii. Simt apăsarea grea a pleoapelor, dar țin ochii strînși. Ca niște pumni încleștați. N-au nici o vină vara, soarele, munții, brazii. Oare au existat cu adevărat ? Dac-au existat ? Dau frunzele la o parte și privesc pămîntul gol și întunecat. Doar o blîndă și oarbă supunere. Atît.

Niculina ȘTEIU

Anatomia stării

cîntecul de aseară
mi-a umplut sufletul de agate.
Porțile s-au rupt,
sînt înecate, sparte agatele mele.

Acum, după această porțiune de
timp
știu să te cînt, dar te tac. E mai
sigur și mai ușor
pentru amîndoi.

Ascendența între primele două
culori ale firii,
Tristețea mă mîngîie, fericirea
mă mistuie.
chiar dacă ai să pleci,
eu aș vrea să exist lîngă mine,
iar tu nu așa cum ești mereu
în roz. Clipă în gri, un pic în
albastru,
nu mult în negru.
fără de pleoape și buze,
ca o toamnă tăcută și seacă de-orice
ploaie
și vîntul de zi.

Petre LUPU

Mihail Sadoveanu către Leca Morariu

(urmare din pag. I)

serios. Totuși făgăduiala mea rămîne bună; e o poliță valabilă, care încă n-are scadență hotărîtă ; mă voi îngriji să-i pun un termen.

Cu salutări cordiale,
Al d-tale Mihail Sadoveanu

4

14 april 1931. Copou — Iași

Stimate Domnule Morariu,

Îmi scrie d. I. N. Roman de la Constanța, cu prilejul rînduirii unei conferinți a mea acolo pentru Eminescu, că duminica de 26 aprile ți-a fost rezervată domniei tale, propunîndu-mi duminica următoare. Eu n-ași avea vreme decît la 26. N-ai accepta domnia ta să te duci la Constanța la 2 si 3 mai ? Dacă da, comunică d-lui Roman telegrafic această schimbare.

Am plăcerea să-ți trimit un exemplar din ultima mea carte și să te salut cu deosebită prietenie.

Al domniei tale,
Mihail Sadoveanu

5

27 octomvrie 1932
Copou — Iași

Stimate Domnule Morariu,
Am înțeles că aduni material pentru sărbătorirea lui Artur Gorovei. Comunică-mi, te rog, pînă la ce dată pot trimite contribuția mea.

Cu sentimente de prietenie,
al domniei tale
Mihail Sadoveanu

6

Copou — Iași
22.I. 935

Stimate Prietine,

Îți recomand pe gincrele meu d. Em. Stihi, care vine la Cernăuți pentru treburi universitare și n-are absolut pe nimeni acolo sprijin. Dacă poți să-i fii de folos ca să nu i se facă nedreptate, te rog să binevoiești a face ce vei crede de cuviință.

Cu mulțumiri amicale
Al d-tale
Mihail Sadoveanu

7

Copou — Iași
20.II. 935

Stimate Domnule Morariu,

Adevărul e că, în zece ani, am cetit cu interes publicația d-tale și că sînt gata să contribui și cu la jubileul ei de zece ani. Îți atrag atenția că această contribuție mi-o ceri în al zecelea an și că, dacă ai fi stăruit mai de mult, ai fi avut-o. Știi prea bine că am dat Bucovinei totdeauna neprecupețit părți din sufletul meu. N-ași putea să-ți expediez cele cîteva pagini decît după 10—15 martie. Acuma lucrez necontenit la o carte și nu pot să fac nimic altceva pînă ce n-o isprăvesc. E o istorisire din vremea lui Ștefan cel Mare (1469) cu tablouri din acele locuri care ne sînt dragi și mie și d-tale.

Cu dragoste prietenească.
Al d-tale Mihail Sadoveanu

8

14 martie 1935
Copou — Iași

Prietene Morariu,
Mi-ai cerut ceva pentru o aniversară a lui „Făt-Frumos", care apare, în Bucovina dezrobită, de zece ani; și îmi faci întrucîtva și o mustrare pentru că, în atîta vreme, nu m-am învrednicit să înnegresc și eu cîteva pagini alături de D-ta și de vrednicii d-tale colaboratori.

Din lipsa mea la „Făt-Frumos" n-ai să tragi concluzia că opera Dv. nu mă interesează și că Bucovina mi-i străină. Poate nu numai d-ta îți mai aduci aminte de acele vremuri eroice cînd umblam prin tîrgurile și satele Țării-Fagilor, aducînd solie din țara liberă.

De-atunci a trecut un sfert de secol : în oglinda acestui trecut destul de îndepărtat mă văd tînăr: peregrinările mele frățești mi-au lăsat cele mai delicate amintiri. Avîntul meu de pietate pentru Bucovina, rămas statornic pînă astăzi, era în legătură mai ales cu sfîntul mormînt de la Putna. Poporul din acea provincie avea în ochii mei un privilegiu, care reclama din parte-mi o datorie de jertfă. Cum în afară de granițe și peste timpuri, în afară de combinațiile imperiale și politicalele efemere, există o forță nebiruită a sufletului și a inteligenței, treceam ades cordonul austriac și mă duceam s-o cunosc acolo, între frații mei, comunicînd cu dînșii întru mărirea trecutului și visurile viitorului. Veneam cu tovarăși scriitori ; găseam oameni însuflețiți pretutindeni ; și, adunîndu-ne laolaltă, nu făceam decît să constatăm că unirea noastră e îndeplinită.

Era îndeplinită — și se va desăvîrși.

Nu prin tratate, declarații și discursuri, ci printr-un lucru lăsat cu totul la o parte de vedetele politice ale timpului (la noi ca și aiurea).

Mai ales astăzi, se mai poate vorbi oare de prestigiul umilitei cenușărese, care se chiamă poezia ?

Cînd trenurile și automobilele brăzdează pămîntul și vapoarele uriașe oceanele, iar deasupra nourilor săgătează paseri de fier ; cînd comunicăm prin radio și punem la punct tunurile de mare calibru, explozibilele și gazurile otrăvitoare ; cînd contingentarea, intervenționismul, dictaturile, săsărăcia și obscurantismul sînt zeii și fantomele zilei, — cum putem îndrăzni să atribuim vreun merit ori vreo putere unei tagme ridicole de cîntăreți și mîzgîlitori?

Cu toate acestea Eminescu, Creangă și Alecsandri și, cu ei, falanga altor poeți obscuri au făptuit minunea bucovineană pe care am cunoscut-o în 1908 și anii următori dinaintea războiului și unirii politice.

Îndrăznesc să mai adaog că desăvîrșirea acestei uniri intră tot în zona acelora care lucrează subt semnul lui „Făt-Frumos".

Mărețiile științei moderne au plumb care le țin ori le aduce la pămînt ; realitățile vieții mărunte stau în mocirlă ; ceea ce e al sufletului plutește deasupra, se înalță către divinitate și leagă generațiile.

Drumurile mele bucovinene nu le-am părăsit. Din cînd în cînd intru iar în acest pămînt sacru ; trec încă printre prietenii mei cu oarecare sfială. Am fost și în toamna trecută pe Bistrița superioară și am făcut popas din nou la Putna. Am ținut să-mi înoiesc bucuria în singurătate.

Cu prietenie,
al d-tale, Mihail Sadoveanu

MIKLÓȘ RADNÓTI (Ungaria)

Întîia eglogă

(fragmente)

Păstorul : Lorca e mort. Se poate ca nimeni încă să nu-mi fi spus ? Cînd zgomotul războiului se-mprăștie atît de repede, se poate. Poeții să dispară astfel ? Nu s-a cernit Europa pentru el ?

Poetul : Nimic nu s-a băgat de seamă. Este deja prea mult dacă-n jar de rug

Tot socotind, găsește vîntul versuri ciuntite ce și le înseamnă pentru el

Mai mult nimic din operă n-o să ajungă curiozității viitorimii.

Păstorul : Nu s-a salvat. E mort. Drept e, unde poate fugi poetul ?

. . . .

Și tu, tu cum trăiești ? În vremea-aceasta, găsește vreun ecou al tău glas ?

Poetul : Cînd tunul bubuie ? Cînd satele-s pustii și fumegă ruine ? Dar scriu. Trăiesc în mijlocul lumii acesteia-n delir în felul / Stejarului de-acolo care știe că va fi doborît și care

Cu toate că deja îi spune albul semn că începînd de mîine Lovi-va acolo tăietorul — în așteptare totuși scoate frunze noi Aici ești fericit, totul respiră liniște și lupii-s rari

Căci nici stăpînul, de luni și luni, n-a fost ca să te vadă

Fii binecuvîntat, adio ! Mă va surprinde-n drum adînca seară Căci întețindu-și argintul aripilor, fîlfîie fluturele asfințitului.

În românește de
Viorel DÂRJA

CLAUDE ROY (Franța)

Noaptea

A venit noaptea de dincolo de noapte
cu pași de vînt de lup de ferigă și mentă
cu brățări de parfum falsa noapte
fată cu părul de spumă ieșind din apa somnului
După ziua tăcută noaptea țesînd cîntece
căzînd într-un vis greu de aștri și meduze
cu picioarele tatuate de anotimpuri
veghind odihna unor stele obscure
Dar mîna sa alunecă blînde constelații
fabulosul nisip al lumilor solitare
pulberea Domnului și a făpturilor sale
sămînța focului ce fecundează pămîntul
Vine noaptea de dincolo de moarte
cu pași de vînt de mări de foc de lupi și capcane
păstor fără turme grăunte fără spic
orb cu buze de aur înaintînd prin zăpadă

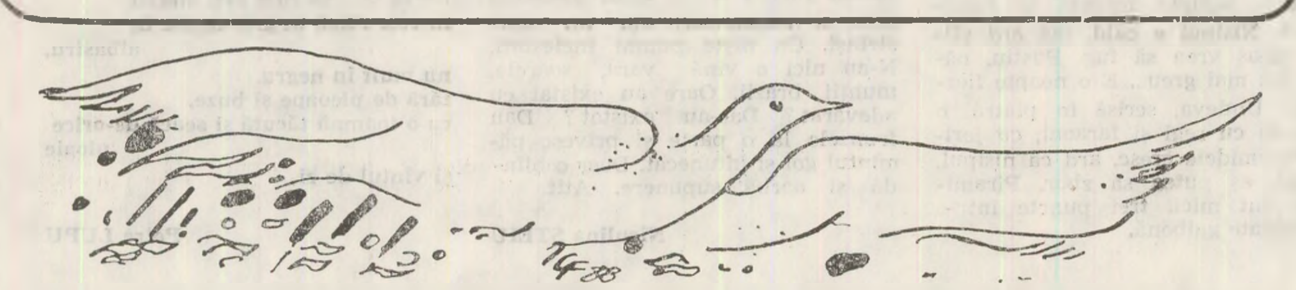
ANDRÉ FRÉNAUD (Franța)

Cuvintele poemului

Atît de îngustă trapa de unde ieșea vocea,
atît de extenuant edificiul întrezărit,
atît de aproape primejdiile, teribilă armonia,
atît de departe ținta, atît de adîncă rana
și atît de fardată noaptea.

Trebuia să fie și clare și obscure,
niciodată întîlnite, evidente, necunoscute,
ieșite din burtă, reținute, ieșite din uz,
strînse ca bucățile de pîine în gura șobolanului,
compacte, ordonate ca grăunțele unui spic,
secrete ca legea
ce face să strălucească împreună arborii paradisului,
cuvintele poemului.

Traduceri de Constantin SEVERIN

CADRAN

„Armura melancoliei"

Încercînd să creionez impresiile produse de lectura cărții lui Florin Muscalu („Viața și vremea"), mi-am amintit de o întîmplare. Cu ani în urmă, într-o reuniune amicală, un confrate încerca să motiveze dezinteresul criticii literare față de anumiți autori prin simplul fapt că prietenii noștri, comentatorii, n-au cum „să scrie despre fiecare și despre toți". Să admitem că așa stau lucrurile. Dar nu cumva de dragul unui asemenea „principiu" cărți de reală valoare sînt trecute pe nedrept sub tăcere ? O literatură, cum se știe, nu se formează numai din capodopere. Există scriitori cu o evoluție mai puțin spectaculoasă : după un debut neconvingător și alte cîteva apariții modeste pot să surprindă printr-o realizare deosebită. E normal ca în asemenea cazuri să rămînem indiferenți ? Revenim la Fl. M., al cărui destin artistic nu intră în contradicție cu cele menționate, vom spune că acest ultim volum ni se pare a fi un moment distinct în creația sa. Bineînțeles, poetul nu și-a modificat structurile lirice în așa măsură încît să devină de nerecunoscut. Nici n-ar fi de dorit. Poezia lui ,circumscrisă discreției elegiace și serafismului imagistic, a căpătat însă o pregnantă maturitate, o autonomie expresivă ce și-a luat în stăpînire sigură teritoriile. Fl. M. face parte, cum notam și cu alt prilej, din spița rară a post-romanticilor, care se încăpățînează să recupereze dintr-o realitate agresivă tot ceea ce înseamnă puritate, gingășie, frumusețe. De aici și predilecția sa pentru partea inefabilă, nealterată a cotidianului, pentru parfumul de vechime și mister al acestuia. Un peisaj estival, de pildă, se conturează din tușe pline de grație : „Un stol de fluturi plîngînd în cîmpie / Tremură florile sub poverile lor aurite / Fluturii-cerbi îngălbănesc în liniștea vremii / Împovărînd-o cu lacrimi..." Cu o aviditate îngăduitoare și rafinată, poetul își încarcă retina de miracolul fabulos al existenței, știind să-și delecteze sensibilitatea cu alese emoții. Ceea ce și explică predilecția pentru imaginea picturală, saturată de culoare și lumină. El surprinde „lacrima veacului sub formă de rouă", „aurorele mătrăgunei" cum „explodează / Pe vechile lumi înserate", privește „cerul lacom de stele" și se-nduioșează de Domnișoara Letrina care „are cozile de umbră-i despicate" ori ascultă „Melancolia acelei herghelii blonde / Pe sub fagii livizi ai Siretului". Artizan al detaliului, Fl. M. ridică vălul prăfuitelor relicve nutrindu-și apetența calofilă cu motive și simboluri specifice. Metafore de genul „umbra verii putrezind ușor", „acea nesfîrșită tristețe / suind din pămînt sub formă de floare" sau „lumina se devoră" dau adevărata măsură a fineței artistice atinse de Fl. M. Un pastel de toamnă începe astfel : „Această rugină a toamnei / Coclită sub aripile zburătoare / Se așază pe lacuri, pe umbrele lor". Este curios totuși că din acest evantai de frumuseți risipitoare vibrația erotică își găsește loc cu atîta parcimonie. Și iată numai un singur exemplu relevant : „Ea îmi spală ochii verzi cu îngeri / Ca o lespede cu boabe de mercur / Ea-și sărută sînii cînd mă vede / Ea e roua ce nu cade împrejur".

Poet al emoțiilor decantate, Fl. M. se regăsește și se autodefinește în și prin cuvînt. Universul cărții rămîne acel refugiu sacru în care el își cultivă melancoliile („port armura / Melancoliei"), întrebîndu-se din cînd în cînd „Cum mai cresc crinii". Poezia este și rămîne „un fel de rană-a poeților" iar „alba coală de hîrtie" nu-i altceva decît „lespedea de marmoră" sub care „sînt trupuri de poeți". Cîteva dintre textele sale se constituie de altfel într-un elogiu adus cărților și celor care le dau viață. De-aceea „murind, crede poetul, voi fi alături de împărații lumii". Oricum, convingerea noastră e că prin acest volum Florin Muscalu a reușit să dea cea mai bună carte a sa de pînă acum.

Ion BELDEANU

DICȚIONAR (LXI)

Kirileanu, Simion T. (n. 7.III.1879, Holda — Broșteni — m. 17.IV.1926, Holda — Broșteni). Absolvent al Școlii Normale „Vasile Lupu" din Iași în 1898. Învățător la Orfelinatul din Zorleni — Neamț (1898—1900) și apoi, pînă la sfîrșitul vieții, în satul natal Holda, comuna Broșteni. Fondator al ziarului „Răvașul poporului". Colaborează cu materiale și studii folclorice la *Șezătoarea, Ion Creangă, Albina, Tudor Pamfilie, Lamura, Revista învățătorilor și învățătoarelor din România, Gazeta săteanului, Fioarea darurilor* ș.a. Volume (broșuri) publicate : *Cuza Vodă, istorisiri pentru popor*, Piatra Neamț, Tipografia și libraria L. Steinberg, 1909 (în colaborare) ; *Cîntece voinicești și ostășești*, București, Biblioteca „Steaua", 1910, ediția a doua, 1912 (în colaborare) ; *Frămîntătură de limbă (Păcălituri)*, Craiova, Biblioteca folcloristică 1913, (în colaborare) ; *Comoara sufletului, Cîntece poporale, Suceava*, Editura Școala Română, 1920 ; *Povestiri vitejești*, Fălticeni, Editura Deșteptarea sătenilor f.a. ; *Cîntece de dragoste*, Piatra Neamț, Editura Librăriei V. Ionescu, f.a. ; *Proverbe agricole*, București, Editura Cultura Națională, 1923 ; *Povești morale*. Vol. 1 și 2, București, Editura Casei Școalelor, 1927—1928 ; *Faptele și vitejiile lui Ștefan cel Mare și Sfînt*, București, Editura Casei Școalelor, 1943.

Simion T. Kirileanu s-a afirmat ca un neobosit și pasionat culegător de folclor, ilustrînd în mod strălucit alături de un Leon Mrejeriu, Gh. Popescu-Vînători, Rădulescu-Codin, prototipul dascălului rural aplecat cu osîrdie asupra comorii creației populare și dedicat trup și suflet „luminării" sătenilor. Culegerile sale folclorice sînt bine orînduite și alcătuite cu grijă pentru păstrarea filonului autentic popular.

Referințe critice (selectiv) : Iorga, N. : *Trei iubitori ai datinelor* — în *Ramuri — Drum drept*, Craiova, nr. 5—6, 1926, p. 153 ; *Contribuții la istoria învățămîntului românesc. 125 de ani (1855—1980)*, Iași, Liceul Pedagogic „Vasile Lupu", 1980, p. 337—339 ; Bardieru, Al. : *Simion T. Kirileanu* — în *Ateneu*, nr. 7, 1968, p. 15 ; Gorovei, Artur : *Literatură populară*. Ediție îngrijită de Iordan Datcu, București, Editura Minerva, 1976, p. 203—204 ; Datcu, Iordan și Stroescu S.C.: *Dicționarul folcloriștilor*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979, p. 255.

Ion PÎNZARU

CONSEMNĂRI

ULTIMA CURSĂ, de Horia Lovinescu

La Secția Suceava a Teatrului Național „Vasile Alecsandri" din Iași o nouă premieră : ULTIMA CURSĂ, de Horia Lovinescu.

Această opțiune repertorială își găsește motivația în necesara, de altfel, promovare a unui autor născut pe aceste meleaguri, corelată cu disponibilitățile corpului actoricesc (tînăr în majoritate). Deși nu de „prim rang" în dramaturgia lui Horia Lovinescu, piesa „Ultima cursă" oferă datele cerute, rezultatul montării fiind un spectacol onest, cu și despre tineri, cu vizibile virtuți etice și educative.

Tema piesei ar putea fi condensată astfel : „Singurătatea alergătorului de cursă lungă" în fața inevitabilei retrageri, înaintea unui important concurs. „Singurătate", pentru că atletul Sergiu Costescu își consumă interior drama, „inevitabilă" pentru că omul Sergiu Costescu a fost întotdeauna „fair-play", „retragere" pentru că este singura cale firească în fața alternativei de a se dopa. Cîștigul său din această luptă cu el și cu ceilalți este promovarea fratelui său pe pista de alergări înaintea importantului concurs. Un cîștig compensatoriu. În jurul dramei sale converg cîteva personaje din al căror conflict apare și explicația retragerii : lui Mihai (fratele) i se oferă un exemplu de luptă sportivă cu sine însuși, Claudiei i se acordă sansa alegerii mirajului celebrității pe alte meleaguri în locul unei dragoste sincere pe care o va descoperi la Cristine, în ciuda aparentei sale superficialități.

În această paletă de trăiri sufletești, nu mult interiorizate, Adrian Păduraru, în rolul campionului, conferă personajului date suplimentare, reușind să-l facă viabil, chiar dacă uneori liniaritatea interpretării lasă impresia unei resemnări timpurii. Răzvan Popa creează ascensional rolul fratelui, de la admirația față de marele campion la înțelegerea exactă a adevărului, partitura sa decurgînd firesc. Mioara Ifrim își concepe personajul în aceeași notă de descoperire, de la frivolitate aparentă la pătrunderea în singurătatea alergătorului. Rolul Georgetei Burdujan este și el realizat pe aceeași direcție, cu date exacte : în locul celebrității lîngă o celebritate alege calea interesului lucrativ în raport cu dragostea. Disponibilitățile (re) cunoscute ale lui Constantin Florea și cele ale lui Liviu Manoliu nu sînt fructificate la maximum din cauza aparițiilor mai mult episodice. Viziunea regizorală (semnată de Dan Stoica) este mai mult o transcriere scenică a textului, fără o încărcătură ideatică adecvată conferind astfel piesei un discurs numai limpede, totul într-o scenografie esentializată corect (datorată lui Florin Harasim).

Dincolo de acestea spectacolul scenei sucevene se constituie totusi într-un pas înainte pe linia profesionalizării și maturizării sale.

Petru DRIȘCU

● Un prieten al Sucevei — Vasile Drăguț

Generozitatea lui era desăvîrșită. Nu ostenea să facă binele și ori pe unde trecea voia să dureze ceva, să lase în urma lui un lucru care să dăinuie și să bucure.

Cu firavele sale mijloace materiale a construit enorm și — ocolind cu ingeniozitate birocratismul — a ridicat semețe schele, proteguind astfel, și nelăsînd să se destrame sau să se năruie, o părticică din avutul cultural încredințat de strămoși.

A năzuit, la un moment dat, să înființeze un fabulos muzeu de artă medievală — avînd la îndemînă atît elementele cît și decorul necesar — dar soarta nu i-a mai fost binevoitoare și proiectul s-a năruit.

A construit — dacă se poate spune — mult și cu condeiul, scrierile fiindu-i ca niște lespezi de piatră bine șlefuite ; și nu a fost numai sagacele exeget al artei feudale, dar și un izvor de îmbărbătare pentru tinerii săi discipoli și un suporter pentru cei mai valoroși artiști plastici contemporani.

Gospodar și ctitor de înalt rang, era deopotrivă o ființă de cea mai românească omenie.

Fie-i trainică amintirea și opera !

Barbu BREZIANU

● Expoziție

Grafician de excepție între tinerii generației sale, Constantin Catargiu, timișorean originar din Păltinoasa de Bucovina, expune în Galeria de artă din Suceava un ciclu de lucrări aflate sub semnul meditației la cîteva dintre marile simboluri ale existenței (arborele, lumina și întunericul). Sensibil observator al stărilor sufletești tensionale, impecabil profesionist al desenului, Constantin Catargiu aduce în actuala sa expoziție — care se vrea sinteza unui deceniu de activitate și ceva din aerul locurilor sale de obîrșie, cutremurat de apropierea fenomenului Voroneț. **(D. M.)**

● Sesiune de comunicări și referate

Sub egida Filialei locale a Societății de Științe Filologice în colaborare cu Inspectoratul Școlar Județean Suceava, la Liceul „Nicu Gane" din Fălticeni s-a desfășurat sesiunea de comunicări și referate pe tema „Nicolae Gane în cultura românească".

Au participat cadre universitare din Iași și Suceava, cercetători, muzeografi, profesori de limbă și literatură română, alți invitați.

Prilejuită de împlinirea a 150 de ani de la nașterea cunoscutului cărturar, manifestarea a inclus, de asemenea, organizarea unei expoziții de documente și de carte privitoare la personalitatea și opera lui Nicolae Gane și a unui recital de poezie susținut de membrii cenaclului literar **„Nicolae Labiș"** al liceului gazdă. **(I. B.)**

● Cenaclu

La ședința din februarie a cenaclului „Nicolae Labiș", din Suceava, au citit Ioan Negriuc, tălmăciri din poemele sale scrise în limba ucraineană, Mircea Motrici — reportaj și a debutat Petre Lupu, elev la Liceul „Ștefan cel Mare". La dezbaterile care au urmat au luat cuvîntul: Octavian Nestor, Mircea Tinescu, Ion Cozmei, Victor Rusu, Dorin Ilarie Curechianu, O. Nestor : „Poeziile lui Negriuc te fac să simți o trăire poetică inconfundabilă, certă". V. Rusu : „Mircea Motrici abordează temele dificile ale reportajului cu o abundență de metafore ce fac să se piardă tensiunea relatării, altfel slujind benefic comandamentele timpului". M. Tinescu : „Ceea ce este important la Petre Lupu este că are substanță poetică". **(D. I. C.)**

REALIZATORI : Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DÂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘEANU, Ion PARANICI, Victor Traian RUSU, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA.

Secretariat : Eugen DIMITRIU

Tehnoredactare : Valentin MILICI

COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ și EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA
str. Mihai Viteazul nr. 48